

Original Article

Product List of Iran Burroughs Wellcome & Co. Pharmaceutical Company (Late Qajar Period)

Mehrdad Fardyar¹

1. Master of Science Industrial Engineering, Trabiati Modares University, Tehran, Iran. Email: fardyar@gmail.com

Received: 13 Jan 2018 Accepted: 15 Apr 2018

Abstract

Drug and pharmacy are in close relation with medical sciences. However, with increasing the number of foreign doctors in Iran and especially in court of king and establishment of Iranian Dar al-Fonoun School and training of medicines branches and pharmacy, attention to foreign drugs (chemical drugs) has increased, with more prevalence of foreign medicines from the late Qajar period, trend of drug import into the country has increased dramatically. But the documents related to commercial advertising and the introduction of chemical drugs for use in Iran have not remained or have not come to our attention.

This research is based on Historical documentary method. This non-date date new found brochure (letterpress printing) refers to the introduction of 23 products (Includes Brands: "Kepler", "Hazeline Snow", "Bivo", "Tabloid", "Gingament", "Soloid", "Wellcom") from famous and well-known, i.e Burroughs Wellcome & co, for use in Iran. At the time of publication of this brochure, the company had 9 branches in cities of different countries (London, New York, Montreal, Sydney, Cape Town, Milan, Shanghai, Buenos Aires and Bombay) and the emphasis on <particularly suitable for use in Iran (In persian), shows the identification of common diseases, as well as the market for medicines and Products(tea) are widely used in Iran. In addition to the main audience (doctors and drug dealers), this brochure has also been given special attention to the families and recommends the necessity and obligation of preserving the well-known and useful drugs in the homes of individuals. This subject (self-medication and arbitrary drug use) is visible in some texts of the late Qajar period, including some textbooks for girls.

Using the inference method, the approximate publication date of this manual is around 1912-1924 AD. That is, it belongs to the late Qajar period.

Keywords: Drug; Chemical Drugs, Tabloid, Burroughs Wellcome & Co., Qajar

Please cite this article as: Fardyar M. Product List of Iran Burroughs Wellcome & Co. Pharmaceutical Company (Late Qajar Period). *Med Hist J* 2018; 10(34): 23-43.

فهرست محصولات مخصوص ایران شرکت داروسازی «بروز ولکام و شرکا» (اواخر دوره قاجار)

مهرداد فردیار^۱

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مهندسی صنایع، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. Email: fardyar@gmail.com

دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۲۳ پذیرش: ۱۳۹۷/۱/۲۶

چکیده

دارو و داروسازی ارتباط نزدیکی با علوم پزشکی دارد، با افزایش تعداد پزشکان خارجی در ایران و به ویژه در دربار و تأسیس مدرسه دارالفنون ایران و آموزش رشته‌های پزشکی و دواسازی استفاده از داروهای فرنگی (شیمیایی) و در نتیجه واردات دارو و مواد اولیه دارویی به کشور افزایش یافت، اما اسناد و اوراق مربوط به تبلیغات تجاری و معرفی داروهای شیمیایی جهت استفاده در ایران کم‌تر باقی مانده و یا به دست ما رسیده است، لذا این پژوهش به بررسی، معرفی و بازنشر کامل مطالب دفترچه نایاب چاپ سربی بدون تاریخ داروهای شرکت «بروز ولکام و شرکا» می‌پردازد.

این پژوهش مبتنی بر روش اسنادی تاریخی است. این دفترچه شامل معرفی و توضیحاتی درباره ۲۳ محصول (شامل نام‌های تجاری: Wellcom, Soloid, Gingament, Tabloid, Bivo, Hazeline Snow, Kepler) شرکت «بروز ولکام و شرکا» است. در زمان انتشار این دفترچه، این شرکت دارای ۹ شعبه در کشورهای مختلف بوده و تأکید این فهرست بر داروهایی که «استعمال آن‌ها مخصوصاً در ایران مناسب» است، حکایت از شناخت بیماری‌های رایج و نیز بازار داروها و محصولات پرمصرف (نظیر چای) در ایران دارد. علاوه بر مخاطبین اصلی این نوع دفترچه‌ها (پزشکان و داروفروشان)، در این دفترچه خانواده‌ها نیز مورد توجه خاص و ویژه‌ای قرار گرفته‌اند و به آن‌ها نگهداری داروهای مشهور و مفید در منازل و استفاده از آن تا دسترسی به پزشک، توصیه شده است. این موضوع (خوددرمانی و مصرف خودسرانه دارو) در برخی از متون اواخر دوره قاجار، از جمله بعضی از کتاب‌های درسی ویژه دختران قابل مشاهده است. با استفاده از روش استنتاجی تاریخ انتشار تقریبی این دفترچه حدود سال‌های ۱۲۹۰ تا ۱۳۰۳ شمسی، یعنی متعلق به اواخر دوره قاجار برآورد می‌شود.

واژگان کلیدی: دارو؛ داروهای شیمیایی؛ تابلوئید؛ شرکت بروز ولکام و شرکا؛ قاجار

مقدمه

از گذشته تاکنون بیماری از مهم‌ترین تهدیدهای حیات آدمی محسوب می‌شده است. کنترل بیماری‌ها و جلوگیری از وخامت احوال با ترس بشر از مرگ و نیستی ارتباط دارد (۱). بنابراین بشر همواره به شیوه‌های مختلف به دنبال بهبود و درمان بیماری‌ها و یا کاهش درد بوده است.

تا سال ۱۲۷۵ ق. (۱۲۳۹ ش.) طرفداران طب سنتی و جدید اختلاف نظرهای زیادی پیدا کردند و گاه مشاجرات بسیاری بین آن‌ها روی می‌داد. طبیبان جدید، طبیبان سنتی را به تهجر و عقب‌ماندگی و طبیبان سنتی طبیبان جدید را به بی‌مهارتی و بی‌حذاقتی متهم می‌کردند، اما در کنار این مسائل روز به روز در سطح بالای جامعه اعتبار طبیبان سنتی کاهش می‌یافت (۲).

از اواسط دوره قاجار و با افزایش تعداد پزشکان خارجی در ایران (به دلیل حمایت شاه و شاهزادگان) و همچنین تأسیس مدرسه دارالفنون و افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان و شاگردان این مدرسه، جدال و رقابت بین طرفداران طب جدید و سنتی شدت بیشتری یافت و در نهایت موضوع تهیه و استفاده از داروهای شیمیایی مورد توجه بیشتری قرار گرفت و تعداد داروخانه‌ها و عطاری‌هایی که داروهای شیمیایی ارائه می‌کردند، فزونی یافت.

افزایش واردات داروهای شیمیایی به کشور با بروز تقلباتی همراه بود و بر اساس اعلان در شماره ۲ روزنامه «علمی» به تاریخ ۲۸ ذی‌الحجه ۱۲۹۳ ق. (۱۲۵۵ ش.) مسئولیت بررسی صحت و سلامت دارو قبل از توزیع و عرضه در بازار به عهده میرزا کاظم [شیمی] معلم علوم شیمی و فیزیک مدرسه دارالفنون قرار گرفت (۳).

آلبرت شورین (Albert Schwerin) در سال ۱۲۶۳ ش. / ۱۸۸۴ م. به تهران آمد و بنگاه کوچک دارویی را تأسیس کرد و در سال ۱۲۸۶ ش. / ۱۹۰۷ م. شهرت این بنگاه به حدی رسید که داروساز دربار شد و سرانجام به یکی از بزرگ‌ترین مؤسسات دارویی کشور تبدیل شد (۴)، هرچند از این داروخانه به عنوان نخستین داروخانه به سبک مدرن در ایران در دوره ناصرالدین‌شاه قاجار یاد شده است (۵-۶) و طولی نکشید که

داروسازان احترام و ارزش زیادی در میان مردم تهران به هم رسانیده و در ضمن سود سرشاری هم عایدشان گردید (۵)، اما با توجه به انتخاب میرزا کاظم شیمی جهت نظارت بر واردات داروهای شیمیایی، حدود هشت سال قبل از ورود شورین به ایران و قبل از دوره رونق کار داروفروشان در شهر تهران درمی‌یابیم احتمالاً تجار، پزشکان فرنگی و مؤسساتی در این زمینه فعال بوده‌اند که ما فعلاً از عملکرد آن‌ها اطلاعات دقیقی در دست نداریم.

هرچند داروهایی در مدرسه دارالفنون به صورت نمونه ساخته می‌شدند، اما جنبه تجارتي (۷) و تولید انبوه نداشتند.

اسناد و مدارک کمی در خصوص فعالیت شرکت‌های دارویی خارجی در ایران و جزئیات و چگونگی تعامل داروخانه‌ها و بازرگانان جهت واردات مواد اولیه و دارو در دسترس محققان و پژوهشگران است که می‌توانند اطلاعات ارزشمندی درباره مشکلات و بیماری‌ها شایع و داروهای رایج و پرکاربرد در اختیار علاقمندان و پژوهشگران قرار دهد. اینک دفترچه چاپی مصور معرفی داروهای شیمیایی مناسب جهت استفاده در ایران، که توسط شرکت معروف «بروز ولکام و شرکا (Burroughs Wellcome & Co., London)» منتشر شده و به صورت کاملاً اتفاقی در دسترس ما قرار گرفته است. معمولاً بسیاری از داروهای شیمیایی تا قبل از آن توسط داروسازان در داروخانه‌ها تهیه و در اختیار مشتریان قرار می‌گرفت و با استفاده از این روش مصرف داروها آسان‌تر و امکان تقلب کاهش می‌یافت. همچنین به دلیل نایاب بودن این دفترچه و عدم امکان دسترسی خوانندگان به آن، متن کامل آن در مقاله درج شده است.

ضمناً در این تحقیق، برای سهولت خوانندگان برای تبدیل تاریخ سال‌های میلادی، شمسی و قمری، به یکدیگر از مبدل سایت www.bahesab.ir استفاده شده است، اما باید یادآوری کرد که ممکن است به دلیل عدم دسترسی به تاریخ دقیق میلادی (ماه و روز) در تبدیل تاریخ‌ها اختلاف اندکی با سال تاریخ اصلی وجود داشته باشد.

معرفی شرکت بروز ولکام و شرکا

شرکت بروز ولکام در سال ۱۸۸۰ م. (۱۲۹۷ ق. / ۱۲۵۸ ش.) توسط دو شریک آمریکایی به نام‌های سیلاس بروز (Silas Mainville Burroughs) (۱۸۹۵-۱۸۴۶ م.) و هنری ولکام (Henry Solomon Wellcome) (۱۹۳۶-۱۸۵۳ م.) در زمینه عرضه محصولات دارویی و پزشکی با هدف ایجاد مقدمات استانداردسازی داروها تأسیس شد. «بروز» در سال ۱۸۹۵ (۱۲۷۴ ش.) بر اثر بیماری آنفلوانزا جان‌ش را از دست داد. «ولکام» که علاقمند به انجام تحقیقات اولیه بود، در سال ۱۸۹۴ (۱۲۷۳ ش.) آزمایشگاه فیزیولوژی برای تولید واکسن و سرم و در سال‌های ۱۸۹۶ (۱۲۷۵ ش.) و ۱۹۰۲ (۱۲۸۱ ش.) آزمایشگاه تحقیقات شیمیایی (برای تولید داروهای جدید) و آزمایشگاه تحقیقات گرمسیری را تأسیس کرد و محصولات توسعه یافته و تولیدشده توسط شرکت در سراسر امپراتوری بریتانیا و خارج از آن توزیع شد (تصویر ۱، تصاویر مؤسسان شرکت ۹-۸).

آقای ولکام در سال ۱۹۲۴ (۱۳۰۳ ش.) همه فعالیت‌های تجاری و غیر تجاری خود را در قالب شرکت هولدینگ (شرکت مادر) مؤسسه ولکام (The Wellcome Foundation Ltd) متمرکز کرد. پس از مرگ آقای ولکام در سال ۱۹۳۶ (۱۳۱۵ ش.) سرمایه سهمی مؤسسه، در اختیار مؤسسه ولکام تراست (Wellcome Trust) که بر اساس وصیت وی تشکیل شده بود، قرار گرفت و متولیان آن درآمد حاصل از مؤسسه ولکام را برای حمایت از تحقیقات پزشکی و تحقیقات تاریخ پزشکی استفاده می‌کنند (۸)، به طوری که دکتر دیوید هوپر (David Hooper)، محقق موزه تاریخ طب ولکام لندن در مقدمه دو مقاله تحت عنوان «برخی از داروهای ایرانی» و دیگری با عنوان «گیاهان مفید و داروهای ایران و عراق» توضیح داده‌اند که نمونه گیاهان دارویی در سه نوبت از سال‌های ۱۹۲۹ تا ۱۹۳۴ از بازارهای تهران و همدان توسط دکتر کووان (J.M. Cowan)، دکتر دارلینگتون (C.D. Darlington) و خود ایشان جمع‌آوری شده است (۱۰). همچنین سه مجموعه از گیاهان دارویی در سال‌های ۱۹۲۹، ۱۹۳۳ و ۱۹۳۴ (۱۳۰۷،

۱۳۱۱ و ۱۳۱۲ ش.) از بازارهای شهرهای مختلف تهران، همدان، کرمانشاه، اصفهان جمع‌آوری شده است (۱۱). به دلیل علاقه و دلبستگی سِر هنری ولکام به نسخ خطی شرقی در حوزه تاریخ طب و جمع‌آوری آن‌ها، مؤسسه ولکام دارای کتابخانه تاریخ طب با حدود ده هزار نسخه خطی به سی زبان شرقی است (۱۲). این مؤسسه امروزه فعالیت‌های گسترده‌ای در خصوص حمایت از تحقیقات زیست‌پزشکی پیشرفته و ارتقای سلامت انسان‌ها و حیوانات، حمایت از جنبش دسترسی آزاد به اطلاعات در حوزه علوم پزشکی، اعطای جایزه سالانه کتاب ولکام (از سال ۱۳۸۸ ش.) و... انجام می‌دهد.

معرفی دفترچه داروهای شرکت داروسازی بروز ولکام و شرکا

این دفترچه با جلد کاغذی و ابعاد حدودی ۲۱×۱۳ سانتی‌متر، در ۱۰ برگ (که ۲ برگ آن فاقد شماره‌گذاری است) و شامل ۱۶ تصویر (نشان‌واره شرکت، شکل ظاهری داروها، نوع بسته‌بندی آن و دو تصویر از انبار کارخانه در کشور انگلستان) به شیوه چاپ سربی به چاپ رسیده که صفحات آن با نخ به هم دوخته شده است. این دفترچه فاقد تاریخ انتشار، نام و مشخصات مترجم، قیمت داروها و مراکز فروش و یا توزیع آن در کشور ایران است، اما به دلیل ذکر عبارت «اشارات مهمه در خصوص بعضی دواجات مفیده که مکرر به تجربه رسیده‌اند و استعمال آن‌ها مخصوصاً در ایران مناسب است.» از اهمیت دوچندانی برخوردار می‌شود که در آن به معرفی تعداد ۲۳ محصول پرداخته شده است.

تأکید این فهرست بر داروها و محصولات بهداشتی پرمصرف (از جمله چای) نشان‌دهنده شناخت بازار مصرف محصولات در ایران و منطقه از طرف یک شرکت داروسازی با ۹ شعبه در کشورهای مختلف (لندن، نیویورک، مونترال، سیدنی، کپیتاون، میلان، شانگهای، بوئنوس آیرس و بمبی) است. در توضیحات و دستورالعمل استفاده بعضی از محصولات نکاتی مانند عدم استفاده بعضی از داروها برای کودکان مشاهده می‌شود.

این دفترچه شامل اطلاعات تعدادی از محصولات معرفی شده با نام‌های تجاری «Kepler»، «Hazeline Snow»، «Bivo»، «Tabloid»، «Gingament»، «Soloid» و «Wellcom» به همراه ذکر خواص و موارد استفاده آن‌هاست.

برخی از ویژگی‌های جالب‌توجه داروهای معرفی شده در این دفترچه از نظر عرضه‌کنندگان:

- کم حجم بودن داروها.
- تنوع بعضی از داروها (به صورت ساده و یا با پوشش شکری).
- بسته‌بندی خاص محصول چای و عدم از دست دادن عطر آن.

- ویژگی تابلوئید (نام تجاری ترکیبی از واژگان «Tablet» و «Ovoid») بودن تعدادی از داروهای معرفی شده و عدم نیاز به وزن کردن، اندازه‌گیری و مصرف راحت و بدون زحمت و دردسر.

- عدم تأثیر هوای سرد و گرم بر داروهای تابلوئید.
- دقت لازم در تهیه و ترکیب محتویات داروهای تابلوئید.
- کیفیت بالای داروهای شرکت ولکام و شرکا.
- کیفیت یکسان داروهای ارائه شده در ایران با داروهای ارائه شده در کشور انگلستان و سایر نقاط جهان.

روش به کار گرفته شده در این تحقیق روش اسنادی تاریخی است. با توجه به عدم درج تاریخ انتشار بر روی این دفترچه، برای تخمین تاریخ تقریبی این دفترچه که شباهت ظاهری به کتاب‌های چاپ سری و مواد چاپی اواخر دوره قاجار دارد، از جزئیات اشاره شده در متن دفترچه (نظیر اشاره به واژه تابلوئید، محصول Hazeline Snow و شعبه بمبی) و تاریخچه شرکت به شرح ذیل استفاده می‌کنیم:

۱- شرکت «بروز ولکام» در سال تاریخ ۱۸۸۰ (۱۲۹۷ ق. / ۱۲۵۸ ش.) تأسیس و در سال ۱۹۲۴ (۱۳۰۳ ش.) به «ولکام» تغییر نام یافت (۸)؛

۲- استفاده از واژه «تابلوئید» توسط شرکت «بروز ولکام» از سال ۱۸۸۴ (۱۲۶۳ ش.) برای توصیف تعدادی از داروها (۱۳)؛

۳- معرفی محصول Hazeline Snow برای نخستین بار به بازار در سال ۱۸۹۲ (۱۳۰۹ ق. / ۱۲۷۰ ش.) (۱۴)؛

۴- از بین شعبه‌های نه‌گانه این شرکت در کشورهای مختلف، شعبه مستقر در شهر بمبی در کشور هند به سال ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ ش.]، آخرین شعبه افتتاح شده این شرکت به لحاظ ترتیب زمانی افتتاح شعبه‌ها است (۱۵).

با توجه به مطلب ردیف ۱، این دفترچه چاپی متعلق به بازه سال‌های ۱۹۲۴-۱۸۸۰ است. همچنین با توجه به اشاره به رواج واژه تابلوئید، معرفی محصول Hazeline Snow به بازار و تاریخ تأسیس آخرین شعبه نه‌گانه شرکت، (شعبه) بمبی در متن این دفترچه و تلفیق اطلاعات ردیف‌های ۲، ۳ و ۴ تاریخ انتشار تقریبی این دفترچه بین سال‌های ۱۹۱۲ تا ۱۹۲۴ (حدود ۱۳۰۳-۱۲۹۰ ش.)، یعنی متعلق به اواخر دوره قاجار است.

بر اساس نتایج جستجو در سایت کتابخانه مؤسسه ولکام درمی‌یابیم که نسخه‌ای از این دفترچه در مجموعه مکاتبات فردی به نام ی. داود (Y. Dawud) به دکتر مالکولم (Malcolm) به تاریخ ۱۲ دسامبر سال ۱۹۳۴ (۱۳۱۳/۹/۲۱) جهت همکاری با آن مؤسسه به عنوان نمونه کار ترجمه وی وجود دارد (۱۶).

از علامت‌های {} و [] به ترتیب برای «تصحیح لغات و افتادگی‌ها» و «نمایش شماره صفحه» در متن اصلی استفاده شده است و با توجه به این‌که تصاویر مندرج در دفترچه بدون شماره بودند، همه تصاویر شماره‌گذاری و در کنار تصاویر اصلی، بخش‌هایی از آن با بزرگ‌نمایی جهت مشاهده جزئیات بیشتر ارائه شده‌اند. در برخی موارد با دسترسی به تصاویر باکیفیت مناسب از بسته‌بندی و یا ظروف نگهداری محصولات یادشده، از آن‌ها در کنار تصاویر اصلی و با ذکر منبع استفاده شده است.

متن دفترچه داروهای شیمیایی شرکت بروز ولکام

[متن دفترچه]

اشارات مهمه در خصوص بعضی دواجات مفیده که مکرر به تجربه رسیده‌اند و استعمال آن‌ها مخصوصاً در ایران مناسب است.

Notes on Reliable Medicines Specially [?]
Suitable for Use in Persia

(تصویر ۲: تصویر نشان تجاری شرکت بروز ولکام و شرکا)

بروز ولکام و شرکا لندن

(Burroughs Wellcome & Co., London)

نیویورک، منتریل [مونترال] (Montreal)، سدنی [سیدنی]

(Sydney)، کیپتاون (Cape Town)، میلان، شنگائی [شانگهای]

(Shanghai)، بُنس آیرس (Buenos Aires) و بَمَبی.

فهرست

- عصاره مالت کپلر ۲
- روغن کبد ماهی قود با عصاره مالت کپلر نشان ۳
- بَرَف هیزلین ۳
- قیماق هیزلین ۴
- جوهر گوشت گاو و آهن بیو ۴
- کاسکار سگارد «تابلوئید» ۵
- کنارتیک مخلوط «تابلوئید» ۶
- حب بلاد «تابلوئید» ۶
- رُب ایستن «تابلوئید» ۷
- مسهل نباتی «تابلوئید» ۷
- فناستین مخلوط «تابلوئید» ۸
- پوطاسیم کلوریت «تابلوئید» ۸
- ممزوج قابض «تابلوئید» ۸
- گنگامنت «تابلوئید» ۹
- سفوف داور «تابلوئید» ۹
- چایی «تابلوئید» ۱۰
- بُریک اسیدسولوئید ۱۱
- پرمنگنات پوطاسیم سولوئید ۱۱
- گنه‌گنه‌های مفید قابل اعتماد ۱۲
- سولفاتدوکنین یا جوهر گنه‌گنه «ولکام» ۱۳
- دستورالعمل استعمال گنه‌گنه ۱۴
- بیسلفات دوکنین «تابلوئید» ۱۴
- هیدروکلرید دوکنین تابلوئید ۱۵
- گنه‌گنه مرکب «ولکام» ۱۶

در هر مملکتی هر خانه‌واده [خانواده] لازم دارد که اقلاً چند جور از دواجات معروف و مفید که به تجربه رسیده‌اند، از برای وقت احتیاج و ضرور در خانه خودشان نگاه دارند، زیرا در وقت عارض شدن امراض و ناخوشی و حوادث بغتته خیلی واقع شده است که بعضی دواجاتی که حاضر بوده‌اند، بسیار مفید افتاده و تا طبیب حاذق به دست آمده، آن دواجات سبب حفظ مریض شده، بلکه فی‌الحقیقه جان مریض را خریده‌اند.

و این خود بدیهی است که دواجات پست و کهنه و ارزان هم قابل اعتماد نیست و اغلب ضرر آن‌ها از فایده‌شان بیشتر بوده و هست چنانچه معروف است که - هر چیز گران بی‌خاصیت نیست و هر چیز ارزان بی‌علت نه.

خواص و نیکویی دواجاتی که در کارخانه بروز ولکام و شرکا ساخته می‌شوند، در تمام عالم مشهود است و در نزد اشخاصی که استعمال نموده‌اند، معلوم و مبرهن است.

دواجات این اداره که در ممالک محروسه ایران فروخته می‌شوند، بعینه همان است که در انگلستان و سایر بلدان عالم استعمال می‌کنند.

این دواجات «تابلوئید» نشان بسیار خالص و از جمیع عملیات و قلابیات [قلابی] بری هستند و به سبب فواید کلی طرف وثوق و اعتماد جمیع اطبا مشهور عالم گردیده‌اند که در هر مملکت و اقلیمی از اصلی و اعلائی این دواجات تمجید و تعریف نموده و می‌نمایند و گذشته از آن خواص مفیده و فواید پسندیده هر یک از اجزای این دواجات «تابلوئید» نشان را به دقت {ص ۱} سنجیده و در تحت ریاست اشخاص عالم و کاردان مخلوط و ممزوج نموده و هر خوراک را چنانچه باید و شاید حاضر و آماده کرده‌اند که دیگر لازم به کشیدن و اندازه گرفتن نیست، بلکه هر کس در وقت لزوم بدون زحمت و وقت گم کردن، می‌توان استعمال نمود.

و فایده دیگر این دواجات «تابلوئید» نشان آن است که به واسطه «تابلوئید» بودن و ترتیب مخصوص ساختن آن‌ها در هر هوایی خواه سرد و خواه گرم می‌توان نگاه داشت، یعنی هوا ابدأ به این داروجات مداخله نتوان نمود.

خلاصه این صورت بعضی از دواجات بسیار اعلی و مفیدی است که در کارخانه بروز ولکام و شرکا ساخته می‌شوند و

پوست را مانند ابریشم نرم نماید. برف هیزلین باعث رویدن موی نشود [نمی‌شود] {ص ۳} (تصویر ۵).

Hazeline (Trade Mark) Cream

Hazeline (علامت تجارت) قیماق [کرم] «هیزلین»: قیماق «هیزلین» ترکیب بسیار مفید و ظریفی است و از برای آرایش نظیر و مانند ندارد. پوست بدن را به غایت نرم و لطیف کند و خشکی را رفع نماید. پوست را صحت دهد و سالم نگاه دارد و رنگ چهره را چنان جلوه و لطافت دهد که پیر و جوان را تر و تازه و خرم بنماید. اگر پوست دست یا روی و گردن زبر و ترکیده باشد به دو یا سه دست از این قیماق «هیزلین» نیکو و بسیار نرم گردد. این ترکیب سوزش و خارش پوست بدن را تسکین دهد و به کلی رفع نماید و از برای بواسیر خونی بهترین علاج است. در لول‌های [لوله‌های] کوچک و بزرگ زوال‌پذیر که شکسته می‌شوند، فروخته می‌شود (تصویر ۶).

Bivo (Trade Mark) Beef and Iron Wine

Bivo (علامت تجارت) جوهر گوشت گاو و آهن «بیو»: «بیو» مغذی و محرک بسیار مفیدی است و از برای قوت نظیر ندارد. بنیه را تقویت دهد و از برای اشخاصی که از ناخوشی‌های سخت برخاسته‌اند. «بیو» به غایت مفید و سودمند است. این ترکیب زود تحلیل رود و خوراکش بسیار گوارا و دلچسب است. اشخاص ضعیف‌البنیه را قوت فوق‌العاده بخشد و خون را زیاد نماید و رنگ چهره را نیکو گرداند و اشتهای خوراک آورد.

[دستورالعمل] خوراک - یک قاشق آبگوشت‌خوری یا بیشتر همینطور یا با آب مخلوط نموده روزی دو یا سه مرتبه میل فرمایند {ص ۴} (تصویر ۷).

Tabloid (Trade Mark) Cascara Sagrada

Tabloid (علامت تجارت) کاسکار سگاردا «تابلوئید»: کاسکار سگاردا «تابلوئید» نشان از پوست درختی که فقط در آمریکا یافت می‌شود، ساخته شده است و طریق ساختن این دوا مخصوص اداره بروز ولکام و شرکا است، اگرچه عملیات و قلابیات بسیاری دارند، لکن هیچ کدام ربطی به ترتیب اصلی ندارند و به جز اسمی رسمی نیست، لهذا استعمال آن مصنوعات به جای علاج بلاشک سبب علت‌های فراوان گردد.

استعمال آن‌ها نسبت کلی و فایده عمومی در ایران دارد و آن از قرار ذیل است که در صفحات بعد فایده هر یک را به طور مختصر شرح و بیان می‌کنیم و بر صفحه ۱۲ تفصیل مختصری هم درباره گنه‌گنه اعلی این اداره ذکر شده است.

Kepler (Trade Mark) Malt Extract

Kepler (علامت تجارت) عصاره مالت کپلر: این عصاره مالت کپلر نشان مزاج را بسیار نافع است و بدن را فربه می‌کند و فی‌ذاته غذایی است با قوت و دارای جمیع بهترین اجزای [جو زمستان خیس‌انیده شده است که به یک ترتیب عامه مهیا و ساخته شده است. خوراک آن بسیار خوشمزه و گواراست و به زودی تحلیل رود و از برای هر کس و در هر سن و در هر حالت مفید و مناسب است. قدر کمی از آن را که با پلاو [پلو] یا چلاو [چلو] میل نمایند، خیلی لذت دهد و یا این‌که در پیاله قهوه یا شیر یا هرگونه از این شربت‌ها بریزند، بسیار لذیذ و گوارا و سریع‌الهضم گرداند. در شیشه‌های بزرگ و کوچک فروخته می‌شوند {ص ۲} (تصویر ۳).

Kepler (Trade Mark) Cod Liver Oil with Malt Extract

Kepler (علامت تجارت) روغن کبد ماهی قود با عصاره مالت کپلر نشان: این روغن کبد ماهی قود با عصاره مالت ترکیب مخصوصی است، یعنی بهترین روغن کبد ماهی قود را با عصاره مالت کپلر نشان ممزوج ساخته که بسیار مطبوع و خوش‌خوراک و مقوی گردیده است. این عصاره زود تحلیل رود و بدن را فربه نماید و مزاج را تقویت فوق‌العاده بخشد که دفع سرما و امراض مختلفه کند. از برای اشخاصی که نمی‌توانند روغن ماهی قود معمولی را تحلیل ببرند، به غایت مفید و مناسب است. خصوصاً از برای مادران شیرده، چه که شیر را زیاد نماید و تقویت دهد. در شیشه‌های بزرگ و کوچک فروخته می‌شوند (تصویر ۴).

Hazeline Snow (Trade Mark)

Hazeline Snow (علامت تجارت) برف هیزلین: برف هیزلین ترکیب مخصوصی است که نه چرب است و نه چسبی دارد و از برای آرایش استعمال نمایند. پوست روی [صورت] را بسیار خنک و مفرح کند و رنگ چهره را نیکو گرداند و جلوه لطیف و ظریفی بخشد و قدری را که بر دست و گردن بمالند،

Tabloid (Trade Mark) Easton Syrup

Tabloid (علامت تجارت) رُب ایستن تابلوئید: این بهترین دواست از برای اشخاصی که مبتلای امراض و ضعف اعصاب و عنت هستند. این رُب بدن و اعصاب را قوت دهد و مقوی دماغ و حواس و دل بود قوه باه برانگیزاند و درد کمر را زائل نماید. پس از دو هفته استعمال باید چند روزی اقلّاً تا یک هفته ترک نمود، بعد شروع به خوردن کرد. این دوا را به اطفال نباید داد، در دو قوه ساخته می‌شود نیم درهم و ۱ درهم در شیشه‌هایی که شامل ۲۵ و ۱۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شوند (شکرپوشیده می‌باشند) (تصویر ۱۰).

Tabloid (Trade Mark) Laxative Vegetable

Tabloid (علامت تجارت) مسهل نباتی تابلوئید: این مسهل نباتی از چندین گیاهان منتخبه مفیده، ترکیب یافته است و از برای تلین مزاج و دفع اخلاط معده بسیار نافع و مجرب است. دستورالعمل: از برای یبوست و انقباض عادت روزی دو یا سه مرتبه هر دفعه یک‌دانه میل نمایند طبیعت را به قانون نگاه دارد و از برای مسهل سه دانه را در وقت خواب میل نمایند که بسیار مجرب است. در شیشه‌هایی که شامل ۲۵ و ۱۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شوند (ساده یا شکر پوشیده‌شده) {ص ۷} (تصویر ۱۱).

Tabloid (Trade Mark) Phenacetin Compound

Tabloid (علامت تجارت) فناسستین مخلوط تابلوئید: فناسستین مخلوط تابلوئید نشان از برای تسکین اوجاع عصبانی و دفع درد بسیار مفید است. استعمال سایر فناسستین‌ها در عاقبت ملال آورد، ولکن این فناسستین مخلوط رفع ملال نماید و از برای دفع اضطراب تشنج و اوجاع اعصاب و عضله و زکام و سردردی بسیار مفید و بی‌نظیر است. در شیشه‌هایی که شامل ۲۵ و ۱۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شوند (تصویر ۱۲).

Tabloid (Trade Mark) Potassium Chlorate

Tabloid (علامت تجارت) پوتاسیم [پتاسیم] کلوریت تابلوئید: پوتاسیم [پتاسیم] کلوریت تابلوئید نشان از برای عفونت و جراحات زخم دهان و گلو بسیار مفید است و چون از آن در دهان بمکند، آبش جوش جراحات دهان و گلو را پاک و علاج نماید. از برای رفع صداگرفتگی و سرفه نافع است و در امراض گلودردی بسیار سودمند است. در قوتی‌های [قوتی‌های]

کاسکار سگاردا «تابلوئید» از برای رفع یبوست دواست بی‌نظیر و نه همین فقط یبوست عادی را به کلی رفع نماید، بلکه فی‌ذاته مقوی است و امعا و معده را تقویت دهد که به طور طبیعی عمل کند.

از برای سوالهضم و التهاب کبد بسیار مفید و مجرب است و دستورالعمل خوراک آن از این قرار است:

در اول روزی یک دانه تا روزی سه مرتبه و هر خوراک سه دانه میل شود و چون معده به طور طبیعی عمل نماید. آن وقت به تدریج خوراک را کم باید کرد تا به روزی یک دانه رسد و بعد به کلی ترک نمایند.

در قوای ذیل ساخته می‌شوند: ۱ گرین (یکای اندازه‌گیری وزن که برابر است با ۰/۰۶۴۷۹۸۹۱ گرم)، ۲ گرین، ۳ گرین، ۴ گرین و ۵ گرین (ساده یا شکرپوشیده) در شیشه‌هایی که شامل ۲۵ و ۱۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شود {ص ۵} (تصویر ۸).

Tabloid (Trade Mark) Cathartic Compound

Tabloid (علامت تجارت) کثارتیک مخلوط تابلوئید: این دوا گران‌بها از برای دفع جمیع انقلابات معده و جگر بسیار مفید و مجرب است. معده را از اخلاط مضره و اوجاع پاک نموده، صحت کامل حاصل دهد و قوه جگر را از برای تصفیه خون بیفزاید. از برای معالجه صفرا و یرقان و مرض زهره نظیر ندارد. در شیشه‌هایی که شامل ۲۵ و ۱۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شوند (ساده یا شکرپوشیده).

Tabloid (Trade Mark) Blaud Pill

Tabloid (علامت تجارت) حب بلاد تابلوئید: حب بلاد تابلوئید نشان بهترین علاجی است از برای معالجه کم‌خونی و قلت‌الدم به طوری ترتیب داده شده است که چون در معده حل شود، آن جوهر آهنی که داراست سبب افزونی خون گردد و سایر اجزای آن خون را قوت دهد و رنگ آن را سرخ نماید. حب بلاد تابلوئید نشان از برای اشخاصی که کم‌خون هستند و رنگ چهره آن‌ها زرد شده است و زنان ضعیف‌البینیه بسیار مفید و مجرب است. در دو قوه ساخته می‌شود ۵ گرین و ۱۰ گرین (شکر پوشیده‌شده) در شیشه‌هایی که شامل ۱۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شود {ص ۶} (تصویر ۹).

فلزی سفید یا شیشه‌هایی که شامل ۴۰ و ۱۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شوند.

Tabloid (Trade Mark) Astringent Mixture

Tabloid (علامت تجارت) ممزوج قابض تابلوئید: این دوا مطابق دستورالعمل محفل حفظ‌الصحة لندن ترتیب یافته است و دارای ادویجات [ادویه‌جات] قبض‌کننده و مسکن و خوشبو و معطر است. از برای رفع اسهال و وبا و سایر امراضی که بیرون‌روی دارد، به غایت مفید و مجرب است. در شیشه‌هایی که شامل ۱۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شوند {ص ۸}.

Tabloid (Trade Mark) Gingament (Trade Mark) (Neutralising [Neutralizing] Compound)

Tabloid (علامت تجارت)، Gingament (علامت تجارت) (ترکیب دافع): گنگامنت تابلوئید نشان ترکیبی است از برای دفع نفخ شکم و حموضت و ترشی معده و از برای رفع استفراغ و تهوع و سوزش امعاء، بسیار مفید و مجرب است. استعمال این ترکیب مفیده اشتهای خوراک آورد و هاضمه را قوت داده، بدن و بنیه را تقویت دهد. از برای پیچش و شکم‌درد دواپی است بسیار مجرب. در شیشه‌هایی که شامل ۲۵ و ۱۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شوند (تصویر ۱۳).

Tabloid (Trade Mark) Dover Powder

Tabloid (علامت تجارت) سفوف داور تابلوئید: سفوف داور تابلوئید نشان از برای عرق‌آوردن بدن که رفع سرماخوردگی نماید و دفع ترشی معده و اسهال بسیار مفید و مجرب است. درد و خستگی که به واسطه سرفه‌کردن حاصل می‌شود، تسکین داده و رفع نماید. دستورالعمل: شخص بزرگ روزی یک الی سه دانه میل نماید، ولیکن این دوا را به اطفال نباید داد. در دو قوه ساخته می‌شود ربع‌گرین در شیشه‌هایی که شامل ۱۰۰ دانه هستند و ۵ گرین در شیشه‌هایی که شامل ۲۵ و ۱۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شوند (قوه ۵ گرین هم ساده و هم با شکرپوشیده ساخته می‌شود) {ص ۹}.

Tabloid (Trade Mark) Tea

Tabloid (علامت تجارت) چایی تابلوئید: چایی تابلوئید نشان ترکیب مخصوصی است که از بهترین چایی‌ها ترتیب یافته شده است و فی‌الحقیقه خلاصه و جوهر برگ چایی بسیار عالی و معطر است و از جمع چایی‌هایی که استعمال می‌شود،

بهتر و با طعم‌تر [خوش‌طعم‌تر] است. این چایی شامل جزیی از اجزا قباضه است و از این سبب مانند چایی‌های عمومی موجب سوءهضم نمی‌شود، بلکه برعکس فرج آورد و هاضمه را تقویت دهد.

چایی تابلوئید حقیقت چایی است و آنچه از چایی خواسته‌اند، این چایی دارا است.

چایی تابلوئید بسیار معطر و خوش‌خوراک است و در وقت دم‌کشیدن رایحه معطری دارد که چایی‌های معمولی ندارند، زیرا هوا عطر آنان را ببرد، ولیکن در این چایی سر بسته ابداً دخل و تصرف نماید.

دیگر این‌که تمام این چایی استعمال شود و ذره [ذره‌ای] از آن ضایع نگردد و به واسطه سبک‌وزنی و کم‌جای‌گرفتن از برای سفر مثل و مانند ندارد. علاوه بر چایی مذکور چایی دیگر هم ترتیب داده که به چایی مخصوصی تابلوئید معروف است و آن مرکب است از سرگل چیدن چایی‌های مختلف بسیار عالی و منتخب و مخصوص چای شناسان می‌باشد [هست]. هر یک از این چایی‌ها در قوتی‌های [قویتی‌های] فلزی که شامل ۱۰۰ و ۲۰۰ دانه هستند، فروخته می‌شود {ص ۱۰} (تصویر ۱۴).

Soloid (Trade Mark) Boric Acid

Soloid (علامت تجارت) بُریک اسید سولوئید: بُریک اسید سولوئید نشان دارای خواص و قوای حاره و تصفیه است، چون یک دانه آن را در آب حل نمایند. محلول بسیار اعلاپی ساخته شود که از برای رفع چشم‌درد و وجع و زخم و غرغره‌کردن [قرقره] گلودرد مفید و مجرب است. این محلول رفع هرگونه عفونت و چرکی جلد نماید. در دو قوه ساخته می‌شوند، یعنی ۶ گرین که با عطر گل معطر است و در شیشه‌هایی که شامل ۲۵ دانه هستند و ایضاً ۱۵ گرین ساده غیر معطر که در شیشه‌هایی که شامل ۵۰ دانه هستند، فروخته می‌شوند.

Soloid (Trade Mark) Potassium Permanganate

Soloid (علامت تجارت) پرمنگنات پوتاسیم [پتاسیم] سولوئید: پرمنگنات پوتاسیم [پتاسیم] سولوئید نشان دارای ضد تعفن است که هر بوی بدی را دفع می‌کند و جراحت را پاک نگاه دارد. محلول آن را از برای سوزن‌زدن فرج و رفع عقوبت خبیثه استعمال نمایند و بسیار مفید و مجرب است و

تابلوئید نشان سبب اختراع آنقدر گنه‌گنه‌های مصنوعی جور به جور گردیده است، لهذا باید هوشیار بود و همیشه دقت نمود که از گنه‌گنه‌های ولکام و تابلوئید نشان که در کارخانه ولکام و شرکا ساخته شده‌اند و هر شیشه دارای اسم آن اداره است، استعمال نمود چه که از هر بابت اعلا و فی‌الحقیقه گنه‌گنه‌های مفید قابل اعتماد هستند.

Wellcom (Trade Mark) Qunine Sulphate

Wellcome (علامت تجارت) گنه‌گنه ولکام: این جوهر گنه‌گنه ولکام نشان، خالص اعلاترین گنه‌گنه است که می‌توان تحصیل نمود و استادان حاذق و دواسازان ماهر در ساختن و ترکیب نمودن آن نهایت مهارت را به کار برده‌اند و به طریق علمی و طرز جدیدی ترکیب شده است. این جوهر گنه‌گنه «ولکام» نشان، بنیه را تقویت دهد که دفع اضطرابات [اضطراب] و اوجاع اعصاب و مفاصل نماید و خصوصاً از برای رفع نزله و دردهایی که گاه‌گاهی عارض می‌شوند، بسیار مفید و سودمند است. استعمالش اشتهای خوراک آورد و قوای بدن را افزون کند و تقویت بخشد که شخص از کارکردن زود خسته نشود {ص ۱۳}. جوهر گنه‌گنه ولکام نشان در دو ترکیب ساخته می‌شوند، یعنی تکه‌های برفی درشت و بهم پیوسته بلوری هر دو جنساً یکی هستند و لاکن در ترکیب مختلف‌اند. تکه‌های برفی درشت مثل گنه‌گنه‌های معمولی است، لاکن لطیف و سفیدتر هستند و بهم پیوسته بلوری از همان جنس است، اما بهم پیوسته شده است و ثلث جای آن را می‌گیرد و از برای سفر و راحتی مسافران بسیار مناسب و مفید است (تصویر ۱۵).

Directions for Taking Qunine

دستورالعمل استعمال گنه‌گنه: از برای قوت بدن و هاضمه از یک الی دو گرین روزی دو یا سه مرتبه میل نمایند. در وقت غلبه ملریا [مالاریا] ۴ گرین در وقت صبح میل فرمایند. در وقت غلبه تب ملریا [مالاریا] اشخاص بزرگ باید ۸ گرین صبح و شام تا سه روز میل نمایند بعد ۴ گرین صبح و شام تا چهار روز که به کلی رفع شود، در این مدت معده را باید روان نگاه داشت و ملینی استعمال کرد. خوراک برای اطفال: یک‌ساله الی چهارساله را هشتیک خوراک شخص بزرگ باید داد و از چهارساله الی هشت‌ساله را ربع خوراک بزرگ باید داد و از

از برای هرگونه گزیدگی‌ها [گزیدگی‌ها] خصوصاً دفع مارگزیدن بسیار مفید است. محلول این دوا خیلی دسترس است و در سفر به طور سهولت می‌توان همراه برد و در وقت ضرورت بدون سنجیدن یا اندازه‌گرفتن استعمال کرد، زیرا به قانون علمی حاضر و آماده شده است، فقط لازم است که آن را در توی آب حل نمود که محلول مفیدی درست خواهد شد. این در دو قوه ساخته می‌شود ۱ گرین در شیشه‌هایی که دارای ۱۰۰ دانه هستند و ۵ گرین در شیشه‌هایی که شامل ۲۵ و ۱۰۰ دانه می‌باشند {ص ۱۱}.

Reliable Qunine Preparations

گنه‌گنه‌های مفید قابل اعتماد: این خود بدیهی است که گنه‌گنه یکی از دواهای عمده عالم است و از برای علاج تب‌های مختلفه و خصوصاً رفع ملریا [مالاریا] یا تب و لرز به غایت مفید و مجرب بوده و هست و لاکن در بعضی نقاط عالم هنوز تفاوت خوب و بدی این دواى عمده چنانچه باید و شاید معلوم و مشخص نگردیده، زیرا اثر گنه‌گنه یا هرگونه دواى دیگر منوط و بسته بر اصلیت و خالصی آن بوده و هست و خواهد بود. پس معلوم شود که گنه‌گنه اصل و خالص مفید و مجرب است و گنه‌گنه معمولی که از برای ارزان کردن قیمت آن چیزهایی دیگر داخل نموده‌اند، نه فقط بی‌اثر و فایده است، بلکه سبب افزونی علت‌های دیگر خواهد شد. در این صورت شخص مریض و مبتلایان ملریا [مالاریا] را واجب و سزاوار است که همیشه سعی‌شان بر استعمال گنه‌گنه اعلا و اصل باشد تا شفای کامل حاصل گردد والا از استعمال گنه‌گنه‌های معمولی که پسمانده بازار سایر ممالک است و به قیمت ارزان می‌فروشند، هرگز فایده و بهبودی حاصل نخواهد شد، بلکه بدبختانه سبب ضعف بنیه و علت امراض گوناگون می‌شود. هر شخص بصیر و عاقبت بین که در این خصوص کمال توجه را به جای آورده است و از گنه‌گنه‌های ولکام و تابلوئید نشان که از هر حیث اعلا و خالص هستند و فایده کلی و اثر عمومی آن‌ها مشهور عالم گشته {ص ۱۲} است، استعمال فرماید به یقین کامل قبول نباید که از گنه‌گنه‌های ولکام و تابلوئید نشان بهتر و مفیدتر یافت نشده و نخواهد شد. تعریف و توصیف طبیبان حاذق عالم از خوبی این گنه‌گنه‌های ولکام و

هشت ساله الی شانزده ساله را نصف خوراک شخص بزرگ باید داد.

Tabloid (Trade Mark) Qunine Bisulphate

Tabloid (علامت تجارت) گنه گنه بیسلفات دوکنین تابلوئید: این بیسلفات دوکنین تابلوئید نشان همیشه در حالت اصلی و تأثیر طبی خود باقی مانده، هیچ وقت و در هیچ هوایی ضایع و فاسد نخواهد شد، لهذا این بهترین ترتیبی است از برای نگاه داشتن گنه گنه {۱۴} و مغزشان سخت نشود، بلکه به زودی در معده حل شده اثر فوری می بخشد. قدر کمی از آن برای تقویت بنیه بسیار مفید است و اعصاب و اعضا بدن را قوت دهد و هاضمه را قوی گرداند و از برای معالجه و رفع اسهال و پیچش معده و تب محرقة یا تیفوید و... به غایت نافع و مجرب است. خصوصاً در معالجه ملریا [مالاریا] و رفع نزله و اوجاع مفاصل و اعصاب، نظیر و مانند ندارد. خوراک بیسلفات دوکنین تابلوئید نشان مطابق دستورالعمل گنه گنه مذکور فوق است (تصویر ۱۶).

Tabloid (Trade Mark) Qunine Hydrochloride

Tabloid (علامت تجارت) گنه گنه هیدروکلرید دوکنین تابلوئید: اغلب اطبا هیدرو کلرید دوکنین تابلوئید نشان را از برای معالجه ملریا [مالاریا] بر سایر انواع گنه گنه ترجیح می دهند. خصوصاً از برای احوالاتی که خوراک های زیاد گنه گنه لازم دارند، زیرا به طوری ترکیب شده است که به زودی در معده حل می شود و مانند سایر گنه گنه ها سردرد و گیجی ندارد. این ترکیب را در ممالکی که تب و لرز شیوع دارد بسیار استعمال نمایند و به غایت مفید است. خوراک هیدروکلرید دوکنین تابلوئید نشان مطابق دستورالعمل گنه گنه مذکور فوق است {ص ۱۵}.

Tabloid (Trade Mark) Qunine Compound

Tabloid (علامت تجارت) گنه گنه مرکب تابلوئید: این گنه گنه مرکب تابلوئید نشان ترکیب گران بهایی است و به قانون علمی گنه گنه را با اجزایی که رفع اوجاع و دفع اخلاط و بلغم کند، ترکیب نموده اند. هاضمه را قوت افزایش و لینت معده را با اعتدال نگاه دارد و اخلاط مضره را دفع نماید. از برای رفع زکام و سرماخوردگی که کهنه نشده باشد، بسیار مفید است.

خوراک: یک دانه را در هر دو یا سه ساعت یک مرتبه میل فرمایند.

[شرکت] بروز ولکام و شرکا، لندن.

[شعبه ها:] نیویورک، منتریل، سیدنی، کیپ تاون، میلان، شنگائی، بنس ایرس، بمبی {ص ۱۶} (تصاویر ۱۸-۱۷).

نتیجه گیری

شرکت «بروز ولکام و شرکا» یکی از شرکت های مهم تولید کننده دارو در اواخر قرن نوزدهم و قرن بیستم بوده است که به تدریج تعداد شعبه های آن افزایش یافت و نوآوری در نحوه ارائه داروها، ویژگی تابلوئید و مصرف راحت و بدون زحمت داروهای آماده (در مقابل داروهای ترکیبی که توسط داروساز ساخته می شود) از ویژگی های مهم محصولات این شرکت برای بازار ایران در اواخر دوره قاجار است که علاوه بر دارو در این لیست محصول پرمصرف چای نیز مشاهده می شود.

یکی از مسائل مهمی که در این دفترچه علاوه بر جزئیاتی در مورد دارو، طریقه مصرف و... توصیه به ایجاد داروخانه خانگی، خود درمانی و مصرف خودسرانه داروها (Self-Medication) تا دسترسی به پزشک حاذق است. نمونه ای از این موارد (از قبیل طریقه ساختن دارو و مرهم خانگی، داروخانه خانگی، معالجات مقدماتی تا قبل از رسیدن پزشک) در برخی از کتاب های درسی دختران در اواخر دوره قاجار نظیر «تربیت البنات» (۱۹) و «رهنمای سعادت» (۲۰) قابل مشاهده است که این مطلب اشاره ضمنی به پرکاربرد بودن این داروها و نیز مسأله کمبود و یا عدم دسترسی آسان و به موقع به پزشک و یا دارو است.

همانطور که در مقدمه این دفترچه اشاره شده، موضوع داروهای شیمیای کهنه، بی کیفیت مسأله مهمی در آن دوره بوده است، زیرا علاوه بر امکان تقلب واردکنندگان دارو، به دلیل عدم اقبال عمومی نسبت به داروهای شیمیایی و خریداری آن ها، ممکن بود برخلاف گیاهان دارویی سنتی تا مدت های مدیدی در داروخانه ها و عطاری ها باقی مانده و به فروش نرسند.

معمولاً در تمام بیماری‌ها، پزشک ایرانی (در دوره قاجار) معالجه را با دادن چند مسهل آغاز می‌کرد و حجامت، رگ‌زدن و زالوانداختن را موجب درمان بسیاری از بیماری‌ها می‌دانستند (۲۱). به گفته فریگانگ به دلیل استفاده مکرر از حجامت، مسهل‌ها، و بولوس (حب) ارمنی که توسط پزشکان محلی تجویز می‌شدند، بیماران که دوران نقاهت خود را طی می‌کردند، از کم‌خونی درازمدت در رنج بودند (۲) که احتمالاً می‌تواند از دلایل معرفی داروهای تقویتی در فهرست داروهای مناسب شرکت «بروز ولکام و شرکا» جهت مصرف در ایران باشد.

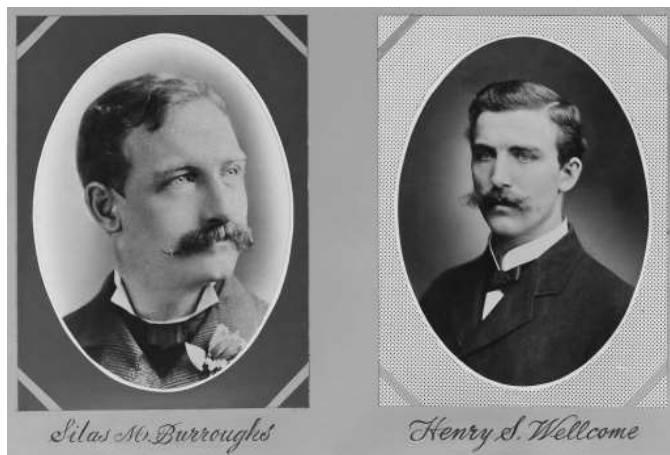
تصاویر مربوط به شکل ظاهری جعبه و دارو برای کمک به خریداران جهت تشخیص اصیل بودن داروهای خریداری‌شده، باشد. همچنین چاپ عکس «کارخانجات و محل دواسازی ولکام در دارتفورد نزدیک لندن» و «اداره و انبارهای لندن» (تصاویر ۱۷-۱۸) به منزله نوعی آگهی تبلیغاتی، جهت نشان دادن اعتبار و عظمت مؤسسه بروز ولکام و شرکا و نیز تحت تأثیر قرارداد خوانندگان و مشاهده‌کنندگان این دفترچه است.

پیشنهاد تحقیقات آتی:

شناسایی و بررسی اسناد موجود در آرشیوهای دولتی کشورهای صادرکننده دارو، شرکت‌ها و مؤسسات دارویی فعال در ایران نظیر شرکت بروز ولکام و شرکا، می‌تواند ابعاد و جزئیات بیشتری از تاریخ پزشکی کشور را آشکار سازد.

تشکر و قدردانی

این دفترچه از طرف مرحوم آقای علی علیپور (مدیریت کتابفروشی علیپور شهر تبریز) قبل از تعطیلی همیشگی کتابفروشی (به دلیل بیماری ایشان) به اینجانب هدیه شده است. یاد و خاطرشان گرامی باد (تصویر ۱۹).

تصویر ۱: آقایان هنری سولمون ولکام و سیلاس ماینول بروز (۹)

تصویر ۲: تصویر نشان تجاری شرکت بروز ولکام و شرکا بروز ولکام و شرکا لندن
(Burroughs Wellcome & Co., London)

تصویر ۳ - الف: شکل شیشه و جعبه؛ تصویر ۳ - ب: بزرگ‌نمایی تصویر جعبه شکل «الف»

شکل شیشه

تصویر ۴ - الف: شکل شیشه و جعبه

تصویر ۴ - ب: تصویر ظرف شیشه‌ای روغن کبد ماهی قود (۱۷)

شکل ظرف

تصویر ۵ - الف: جعبه داروی برف هیزکین؛ ۵ - ب: جعبه داروی برف هیزکین (۱۴)

تصویر ۶ - الف: شکل لوله؛ ۶ - ب: بزرگ‌نمایی تصویر (۶ - الف)؛ ۶ - ج: تصویری از بسته‌بندی کرم هیزلین (۱۴)

تصویر ۷ - الف: شکل شیشه و جعبه؛ ۷ - ب: بزرگ‌نمایی قسمتی از تصویر ۷ - الف

تصویر ۸ - الف: شکل شیشه دارو کاسکار سگاردا؛ ۸ - ب: بزرگ‌نمایی بخشی از تصویر ۸ - الف.

تصویر ۹ - الف: شکل شیشه دارو حب بلاد؛ ۹ - ب: بزرگ‌نمایی بخشی از تصویر ۹ - الف

تصویر ۱۰ - الف: شکل شیشه دارو؛ ۱۰ - ب: بزرگ‌نمایی بخشی از تصویر ۱۰ - الف

تصویر ۱۱ - الف: شکل شیشه دارو؛ ۱۱ - ب: بزرگ‌نمایی بخشی از تصویر ۱۱ - الف

تصویر ۱۲ - الف: شکل شیشه دارو فناستین؛ ۱۲ - ب: بزرگ‌نمایی بخشی از تصویر ۱۲ - الف

تصویر ۱۳ - الف: شکل شیشه دارو گنگامنت؛ ۱۳ - ب: بزرگ‌نمایی بخشی از تصویر ۱۳ - الف

تصویر ۱۴ - الف: شکل قوطی چای تابلوئید؛ ۱۴ - ب: شکل پشت و روی جعبه چای تابلوئید (۱۸)

تصویر ۱۵ - الف: شکل شیشه داروی گنه گنه و لکام ۱۵؛ ۱۵ - ب: بزرگ‌نمایی بخشی از تصویر ۱۵ - الف

تصویر ۱۶ - الف: شکل شیشه دارو بیسلفات دوکینین؛ ۱۶ - ب: بزرگ‌نمایی بخشی از تصویر ۱۶ - الف

تصویر ۱۷: کارخانجات و محل دواسازی ولکام در دارتفورد نزدیک لندن

تصویر ۱۸: بروز ولکام و شرکا اداره و انبارهای لندن {ص ۱۸}

تصویر ۱۹: تصویر آقایان علی علیپور و علی عطائیه (۱۳۹۳-۱۳۱۱ ش.) در مقابل ساختمان تئاتر شهر تهران (به ترتیب از راست به چپ)

References

1. Shafiee S. Health and Common Beliefs during Qajar Era. *Social and Economic History Studies Journal* 2016; 5(1): 57-74. [Persian]
2. Shams Ardakani M, Azimi R, Ghasemlo F. Ravand Tahavol pezeshki novin Iran az daralfonoon ta Tasis Daneshghah Tehran. Tehran: Choogan & Farhangestan Olom Pezeshki; 2010. p.40. [Persian]
3. Manzooroladjad M, Saghafi M. From The Herbal Grocery to the New Pharmacy in Iran. *History of Science* 2011; 9(1): 27-38. [Persian]
4. Mirahmadi M. Nofooz eghtesadi-siasi alman dar iran 1900-1950 AD . *Adabiat va Oloom Ensani (Mashhad)* 1984; 17(2): 349-368. [Persian]
5. Najmi N. Tehran ghadim. 5th ed. Tehran: Janzadeh Publication; 2003. p.227. [Persian]
6. Ghasemi B. Rooykard Novin Iranian beh teb va attari ba tashkil daralfonoon dar doreh Gajar. *Tarikh-pajouhi* 2011; 13(2): 21-46. [Persian]
7. Hashemian A. From Traditional Herbalists to 1st European Pharmacist. *Ganjine-ye Asnad* 2004; 14(3): 27-35. [Persian]
8. Burroughs, Wellcome and Co. Web site. Available at: https://www.gracesguide.co.uk/Burroughs,_Wellcome_and_Co. Accessed August 16, 2018.
9. Wellcome Collection. Henry S. Wellcome and Silas M. Burroughs at about the time of the foundation of the firm in 1880. Web site. Available at: <https://www.wellcomecollection.org/works/k69zvzvf>. Accessed August 16, 2018.
10. Kalvandi R, Safikhani K, Najafi GH, Babakhanlo P. Identification of medicinal plants of Hamedan province. *Iranian Journal of Medicinal and Aromatic Plants* 2007; 23(3): 350-374. [Persian]
11. Hooper D. Useful Plants and drugs of Iran and Iraq. With notes by Henry Field. Chicago: Field Museum of Natural History; 1937.
12. Taheri-Eraghi A. Fehrest tosifi va tahlili nosakh khati farsi dar ketabkhaneh tarikh oloom moasseh Wellcome. *Tahghighat Islami* 1987; 1(2-3): 237-237. [Persian]
13. Watt C. Physical culture as "natural healing": Eugen Sandow's campaign against the vices of civilization c. 1890-1920. In *Global Anti-Vice Activism, 1890-1950: Fighting Drinks, Drug and 'Immorality'*. Cambridge: Cambridge University Press; 2016. p.74-100.
14. Hazeline Snow. Web Site. Available at: <http://www.cosmeticsandskin.com/aba/hazeline-snow.php>. Accessed August 16, 2018.
15. Church R, Tansey M. Burroughs Wellcome & Co.: Knowledge, Trust, Profit and the Transformation of the British Pharmaceutical Industry 1880-1940. Lancaster: Crucible Books; 2007.
16. Product Publications: Persia, Reference: WF/M/PB/34/04/07. Web site. Available at: <http://www.archives.wellcomelibrary.org>.
17. Wellcome Collection. Kepler Cod Liver Oil, by Burroughs Wellcome & Co. Web Site. Available at: <https://www.wellcomecollection.org/works/h6a2drwf>. Accessed August 16, 2018.
18. Wellcome Collection. Hazeline Compound Suppository tin: Burroughs Wellcome & Co. Web site. Available at: <https://www.wellcomecollection.org/works/rzxcc368>. Accessed August 16, 2018.
19. Monshi A. Tarbiat Albenat. 2nd ed. Tehran: No Name; 1911. p.118-131. [Persian]
20. Seadat A. Rahnamay Seadat. Tehran: No Name; 1923. p.107-128. [Persian]
21. Alijani M. Examination and medical methods from point of European visitors in Gajar. *History of Medicine Journal* 2013; 5(3): 93-123. [Persian]